

Лариса Кубська,

Інформаційна складова управління професійно-технічним навчальним закладом

Важливою вимогою Національної доктрини розвитку освіти України є професійна компетентність педагогічних і управлінських кадрів, їх постійне удосконалення на основі новітніх технологій.

Управління професійно-технічними закладами освіти підпорядковується загальним закономірностям педагогічного процесу: динаміці, розвитку особистості керівника, залежності від інтенсивності зворотних зв'язків, стимулюванню (соціальних, педагогічних, моральних, матеріальних), поєднанню якісної педагогічної і пізнавальної діяльності.

Навчально-виховний та навчально-виробничий процеси в ПТНЗ повинні спрямовуватися на підготовку кваліфікованого робітника відповідно до вимог технологічного розвитку галузей економіки, формування творчої, ініціативної особистості, високого рівня професійної компетентності, здатності до самоорганізації і самореалізації у професійній діяльності, готовності до вирішення виробничих і соціально-економічних завдань [7, с. 40].

Керівники, які працюють у професійно-технічних навчальних закладах, не завжди мають достатньо ґрунтовну педагогічну та психологічну підготовку для ефективного функціонування ПТНЗ. Як наслідок – у них спрощений підхід до організації та змісту навчально-виховної і навчально-виробничої діяльності в професійно-технічному училищі. Стиль керівництва в сучасному освітньому просторі не може базуватися на стереотипах, а оволодіння сучасними науково-теоретичними підходами, принципами і концепціями управлінської діяльності перебуває на початковому етапі.

На думку Я.Г. Камінецького, досягають високих результатів тільки ті керівники, які шукають нових шляхів удосконалення змісту, форм і методів управлінської діяльності, визнають необхідність запровадження оновлених

управлінських функцій, що відповідають сучасній меті галузі в умовах переходу до ринкових відносин [4, с. 31].

Тому загальною проблемою управління ПТНЗ є потреба оновлення видів управлінської діяльності, що змінюються у зв'язку із соціальними і технологічними процесами в нашому суспільстві.

Оскільки функції управління освітою є змінною величиною і суттєво залежать від суспільних змін, то вартує виділити ті з них, які доповнили традиційні. В останні роки виділяють інформаційну, аналітичну, планову, організаційну, контрольну; інформаційно-аналітичну, планово-прогностичну, організаційно-виконавську, контрольну-діагностичну тощо [10].

Мета статті полягає у виявленні факторів ефективного керування сучасним ПТНЗ за допомогою інформації як однієї із найголовніших і порівняно найновіших функцій управління професійним закладом освіти; визначенні підходів до вибору джерел інформації, вимоги до їхнього використання під час забезпечення інформацією керівників навчально-виробничого процесу в ПТНЗ.

Ефективна діяльність ПТНЗ як педагогічної системи залежить від того, як відбувається забезпечення інформацією усіх ланок педагогічного процесу.

Могутнім джерелом збагачення процесу управління ПТНЗ є засоби масової інформації. Але проблемою є те, що керівники професійних закладів освіти не завжди вміють працювати зі ЗМІ, вдало використовувати інформаційні повідомлення для освітніх і виробничих цілей. Це підтверджують результати анкетування, що проведені з директорами та заступниками директорів професійно-технічних навчальних закладів Львівщини.

Таким чином, одним із визначальних факторів ефективного управління є оптимальність механізмів підвищення кваліфікації працівників, стан та якість основних видів забезпечення, зокрема – інформаційного [8, с. 110].

Інформаційне забезпечення – створення єдиного інформаційного фонду, систематизація та уніфікація показників і документів, розроблення засобів формалізованого опису даних тощо [12, с. 177].

Інформація формується в результаті оброблення даних і є важливим елементом комп'ютерних інформаційних систем. Система інформаційного забезпечення передбачає створення єдиного інформаційноо фонду, систематизацію та уніфікацію показників і документів, розроблення засобів формалізованого опису даних.

У загальному розумінні інформація – це незвичайний ресурс, споживання якого не зменшує його кількості та якості. Однією з головних цілей розробки інформаційних систем є полегшення колективного використання інформації. Головні труднощі колективного користування інформацією в ПТНЗ виникають через ілюзорність поняття інформації порівняно з іншими ресурсами і через відсутність розуміння її структури і компонентів. Для того, щоб колективно використовувати інформацію, учасники навчально-виробничого процесу повинні відчувати зручність і корисність цього.

Обов'язкова вимога до інформації – наявність її носія, джерела і приймача, а також каналів зв'язку між ними тощо [9, с. 25]. .

Інформація невіддільна від процесу інформування користувачів, тому відомості стають інформативними, тобто перетворюються на інформацію, лише в разі їх новизни й достовірності, коли вони зменшують невизначеність з того чи іншого питання. На шляху від джерела до користувача інформація зазнає ряд перетворень, в яких змістові аспекти повідомлень відходять на другий план. Тому на проміжних стадіях перетворень замість поняття «інформація» використовується поняття «дані» (вхідна інформація, вихідна інформація, але база даних, а не база інформації). Саме завдяки інформаційним системам дані перетворюються на інформацію.

Інформаційний ресурс практично невичерпний. З розвитком суспільства і зростанням обсягу використовуваних знань цей ресурс не зменшується, а навпаки – зростає.

На сучасному етапі одним із основних напрямів удосконалення системи управління є впровадження інформаційних технологій.

Інформаційне забезпечення містить у собі не лише інформаційні ресурси як предмет праці та інформацію як продукт праці, а й засоби і методи ведення усієї інформаційної бази – об'єкта управління. До інформаційного забезпечення належать методи класифікації і кодування інформації, способи організації нормативно-довідкової інформації, побудови банків даних, зокрема побудови та ведення інформаційної бази та ін. [9, с. 49].

Загалом інформаційні ресурси – це наукові теорії, відкриття, винаходи, економіко-математичні моделі, проекти машин і технологічних процесів, відомості про надра землі і океанів, тобто уся та інформація, що визначає інтелектуальну міць нинішнього суспільства [3, с. 16]. Якщо адаптувати цей термін до професійно-технічного навчального закладу, то під інформаційними ресурсами ПТНЗ будемо розуміти когнітивну і мотивуючу інформацію, яка функціонує в даному освітньому середовищі.

Впливають на формування громадської думки такі види інформації, які виділяє В.Бєбик [1, с. 33]: первинна, організаційна, контрольно-облікова й аналітична.

Завдяки інформаційному забезпеченню керівник ПТНЗ має змогу приймати певні рішення не інтуїтивно, а на основі достатньої поінформованості та аналітичної оцінки отриманої інформації.

Поняття інформації відноситься до основних понять науки про керування і тісто пов'язане з такими поняттями, як «інформаційні ресурси», «інформаційні технології», «інформаційне забезпечення», «інформаційні

системи» тощо. В основі інформації – лежить взаємозалежність пари об'єктів (джерела і споживача інформації).

На жаль, більшість авторів наукових праць із педагогіки, економіки і управління освітою лише частково розкривають проблеми і сучасні тенденції управління ПТНЗ за допомогою різних джерел інформації.

З'ясуємо зміст поняття «джерело інформації», яке вживається досить широко. У Законі України «Про інформацію» зазначено, що «джерелами інформації є передбачені або встановлені Законом носії інформації: документи та інші носії, які являють собою матеріальні об'єкти, що зберігають інформацію, а також повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи». Під документом розуміємо «передбачену законом матеріальну форму одержання, зберігання, використання і поширення інформації шляхом її фіксації на папері, магнітній, кіно-, відео-, фотоплівці або іншому носієві» [2].

В. Бебик [1, с. 71] наголошує, що на практиці в поняття «джерела інформації» входять об'єкти, які непередбачені Законом України «Про інформацію». Наприклад, чутки, різні приватні повідомлення, незафіксовані на якихось матеріальних носіях, або повідомлення з використанням непередбачених законом носіїв, але фактично функціонуючі джерела інформації. Вони можуть суттєво впливати на ту чи іншу конкретну ситуацію.

Інколи джерело інформації асоціюється з відправником інформації. Часто в це поняття включається канал зв'язку. Отже, фактичне значення цього терміну ширше, ніж юридичне. Тобто у системі суб'єктно-об'єктних відносин інформаційної діяльності джерелом інформації є будь-який об'єкт, де нагромаджуються повідомлення, дані, що в подальшому використовуються суб'єктами інформаційних відносин. У нашому випадку – керівниками професійно-технічних навчальних закладів.

Розглянемо деякі підходи до вибору джерел інформації, які потрібні для організації та функціонування навчально-виробничого процесу в ПТНЗ.

Потреба у класифікації джерел інформації зумовлена необхідністю їх раціонального використання. Адже для підготовки управлінських рішень в освітньому середовищі часто доводиться користуватися найрізноманітнішими джерелами інформації.

Це важливо, оскільки навчальним закладам і підприємствам, що здійснюють професійну підготовку кваліфікованих робітників, надаються широкі повноваження щодо управління освітньо-виховною, навчально-виробничою, навчально-методичною, фінансово-економічною та господарською діяльністю [7, с. 42].

Природа ЗМІ може бути різною. Джерела інформації бувають: друковані, електронні і змішані засоби масової інформації. Друковані поділяються на періодичні й неперіодичні. До періодичних відносимо газети і журнали з різних галузей діяльності. Наприклад, управлінську науково-педагогічну інформацію для керівника професійно-технічного навчального закладу доцільно вибирати з таких періодичних фахових друкованих засобів масової інформації: журналах «Професійно-технічна освіта», «Журнал для керівника бюджетною організацією», «Освіта і управління», «Педагогіка і психологія професійної освіти», газетах «Освіта», «Освіта України», «Палітра педагога», «Педагогічна газета», «Педагогіка освіти», «Педагогічна думка», «Сучасна освіта», «Управління освітою», «Шлях освіти» та ін. [11, с. 26-29].

Але потрібно зважати на те, що обсяг наукової інформації, зокрема й педагогічної, кожні п'ять років значно зростає. Сьогодні в інформаційному освітньому просторі склалася така ситуація, коли майже 95 % усієї наукової інформації залишається невикористаною. Причина, на думку І. Малицької, в обмеженій швидкості переробки інформації людським мозком. Окрім того існує низка інформаційних бар'єрів, які заважають нормальній циркуляції інформації [5, с. 10].

Отож виникає ситуація, коли в умовах інформаційного вибуху керівники ПТНЗ відчують «інформаційний голод». Характерною рисою сучасного суспільства є також інформаційна криза, що існує як комплексна соціальна проблема сучасної науково-технічної революції.

Можна стверджувати, що сучасність ставить перед наукою завдання вивчення та використання інформаційних процесів у різних сферах життя, особливо освіти, оскільки подальший прогрес без оптимальної організації процесів обігу інформації неможливий. Саме тому керівникам ПТНЗ варто детально вивчати, уважніше ставитися до науково-педагогічної інформації. До поняття «науково-педагогічної інформації» відносять систему відомостей про об'єкти та явища, які використовуються для організації управління навчально-виховним процесом, освітою і педагогічною наукою та розповсюджуються за допомогою спеціальних видань і технічних засобів.

Науково-педагогічну інформацію можна віднайти в періодичних виданнях, які поділяють на щоденні, щотижневі, щомісячні та з більшим періодом між виходом.

Неперіодичні друковані видання – довідково-енциклопедичні, наукові видання, науково-популярні брошури, буклети та ін.

На нашу думку, саме друковані ЗМІ найкраще підходять для повного інформаційного забезпечення навчально-виробничого процесу ПТНЗ, адже дозволяють використовувати аналітичні матеріали, науково-популярні, наукові статті. До такої інформації можна повертатися багаторазово, а це означає, що керівник матиме більше часу для її засвоєння. А от телебачення і радіо таких можливостей не дають. Хоча натомість пропонують більшу кількість інформації. Багато інформації можна почерпнути з Інтернету, звичайно, при його наявності й вмінні користуватися сучасними каналами зв'язку.

Н. Ничкало вважає, відсутність електронної мережі зв'язку та відсутність власної WEB-сторінки і поштової скриньки унеможливають координацію

роботи, впровадження єдиної системи в роботі, поширення науково-педагогічної та методичної інформації, позитивного досвіду роботи в різних регіонах, організацію оперативного спілкування з колегами [6].

Радіо, телебачення, Інтернет належать до електронних джерел інформації. Серед недрукованих та змішаних джерел інформації називаємо спеціальні рукописні матеріали та науково-технічну документацію, рекламу, виставки, конференції, «круглі столи», семінари, наради, збори, консультаційні послуги.

Вищезазначені джерела інформації є основою для здійснення керівником аналітико-діагностичної функції управління ПТНЗ. Результати даної функції виявляються у вигляді вироблення на цій основі управлінських рішень для впорядкування інноваційних процесів не тільки в окремому професійно-технічному навчальному закладі, а й у системі ПТО регіону.

Визначимо, що відбуватиметься при відсутності аналітико-діагностичної функції в управлінні ПТНЗ. По-перше, відстеження динаміки змін і рівня ефективності функціонування профтехзакладу матиме формальні ознаки. По-друге, втрачатимуться можливості для виявлення проблемних точок, для визначення об'єктивних висновків і внесення необхідних коректив. Відтак, всі етапи процесу управління нововведеннями матимуть значні похибки у плануванні, прийнятті управлінських рішень, проведенні контролю й оцінювання, що однозначно знижує ефективність управлінських дій.

Вивчення інформації, робота з нею підвищують науковий рівень управління ПТНЗ, складають основу для прийняття оптимальних рішень, формують громадську думку і позитивний імідж професійного закладу.

Отже, процес професійного навчання і виховання охоплює великий і важливий комплекс дидактичних проблем. Він передбачає забезпечення конституційних прав громадян на професійну освіту, здійснення взаємопов'язаних організаційно-педагогічних, науково-методичних, соціальних, психологічних і правових заходів, спрямованих на реалізацію

змісту освіти відповідно до рівня кваліфікації майбутніх робітників. Сприяє вирішенню дидактичних проблем високий рівень технологій, який за останнє десятиліття значно розширив джерела доступу до інформації та збільшив кількість інформаційних потоків, які функціонують у ПТНЗ.

1. *Бєбик В. М.* Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рилейшнз: Моногр. – К.: МАУП, 2005. – 440 с.
2. Законодавство України про інформацію. – К.: Парлам. вид-во, 1999. – 168 с.
3. *Згуровський М.З., Коваленко І.І., Михайленко В.М.* Вступ до комп'ютерних інформаційних технологій: Навч. посібник. – В.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 265 с.
4. *Камінецький Я.Г.* Науково-теоретичні засади управління професійно-технічними навчальними закладами: методичні рекомендації. – Львів, 2003. – 41 с.
5. *Малицька І.* Историко-педагогічні передумови розвитку освітніх мереж у контексті створення інформаційного середовища / Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології: Колективна монографія. – К.: Атіка, 2005. – С. 10.
6. *Ничкало Н.* Ринок праці і проблеми модернізації підготовки кваліфікованих робітників // Професійно-технічна освіта. – № 1. – 2004.
7. *Ничкало Н.Г.* Українські концепції професійної освіти: тенденції і перспективи / Педагогічна і психологічна науки в Україні. Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 томах / т.5. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – К.: Педагогічна думка, 2007. – С. 27-51.
8. *Олійник В.В.* Теоретичні і практичні засади підвищення кваліфікації педагогічних працівників профтехосвіти в сучасних умовах / Педагогічна і психологічна науки в Україні. Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 томах / т.5. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – К.: Педагогічна думка, 2007. – С. 104-116.
9. Основи інформаційних систем: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. / В.Ф. Ситник, Т.А. Писаревська, Н.В. Єр'оміна, О.С. Краєва; За ред. В.Ф. Ситника. – К.: КНЕУ, 2001. – 420 с.
10. *Рабченко Т.С.* Внутрішкільне управління: Практичний посібник. – К.: Рута, 2000. – 176 с.

11. Тематичний покажчик видань України, 2007 (II півріччя). – К.: Київська правда, 2007. – 218 с.
12. *Терещенко Л.О., Матієнко-Зубенко І.І.* Інформаційні системи і технології в обліку: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 187с.

Л. Кубская

Информационная составляющая управления профессионально-техническим учебным заведением

В статье сосредоточено внимание на факторах управления ПТУЗ с помощью информации. Определены основные подходы к выбору источников информации, требования к их использованию во время управления учебно-производительным процессом.